

(1)

श्रीरामनुजसन्त॥ सन्मुखसंयामिनु सावेशं॥ शरैरसज्जिलीदाही धनुष्ये॥ विक्रमागेपेनैरुयेरं॥ संधान
 आरंभिले॥ १॥ ऐसेदेखोनि नरबिरोत्तमे॥ गुणसमुद्दे आत्मागमे॥ वज्रबाणमांडिले विक्रम॥ शरासन
 ठणकारिले॥ २॥ उठीला सणकारशब्द॥ बापाययंठेनेकेलानींद॥ सास्तवग बालामंद॥ दशमुख
 आगिचा॥ ३॥ मेळसाउनि वाममुष्टी॥ रणरंगमहतसंदष्टी॥ तवयेउसरली दृष्टी॥ जमित्राचि आक्रोश
 बाणधुधाट अतितेजाळ॥ गगनिनरलेरनज्वाळ॥ सरिसेसंधानताळाळ॥ रघुपतिकरिताळाळ
 परिठाणमांडिले अस्त्रंग॥ पुढेदिधलेनिगुनीवामांग॥ धनुष्यवोटिले सुरंग॥ आंकर्णपर्वत॥ ४॥
 लुनिगर्भतेसाळे॥ बाणगुनिलाविले॥ जयवातालेवरिवेळे॥ पुढेपावकाचे॥ ५॥ अरिशारये
 सहेतेअंबरि॥ तवश्रीरामेशरसोडिलेतयवरि॥ नरलेअंतरिक्षगगनोदरि॥ येकयेकाळागले
 बाणबाणासिपडलीमिठी॥ जेसेगिधबसलीधाचेकंठी॥ खंडपापावोनि पृथ्वीचापोठी॥ श
 चणबाणपडले॥ ६॥ जेसीतेमुखान्निउत्तरे॥ कुशळशब्दीखंडिलिचतुरे॥ कीमार्तंडाचेनिनि
 ब्रकरे॥ नंगिलेसोमकिर्ण॥ ७॥ क्रियादावाजीच्याज्वाळा॥ चंडउदेच्यातुंबळा॥ साचीशांतिमे
 यमाळा॥ जेसाकरिनी॥ ८॥ ऐसासामाचातीक्ष्णबाणी॥ जालीनावपाशराचीखंडणी॥ उप
 रिमहाक्रोधतेचक्षणि॥ नैरुयेरंऐसेकेले॥ ९॥ प्रलयमेघजैसागडगडी॥ गर्जनकेलेऐसियेप्रौढि॥

(2)

दशकामुक्ते आकर्षण बोली ॥ बोहुनि संधान केले ॥ ११ ॥ ते बापा हाटक पुखं ॥ तिन तिन कुसरि चेरा हो सुख ॥
लिहि पुर्वि देव दया सिद्ध ॥ खबहुत वेवा दिधले ॥ १२ ॥ ऐशा बापा विया कोठी ॥ सुटली जै सिमेय मंडप वा
कडि ॥ सरि सी चशरा चोत डातो डी ॥ रपुना थें केळी ॥ १३ ॥ ज्या तालिते जेल खल खित ॥ तुनी तुनि बोदि
ता ब्रह्मा उप्त व कृत ॥ लपुला पवे संधान संधोर हिता ॥ सोडिले गगनोदरि ॥ १४ ॥ ऐसा रामा वणा वां
कारि ॥ निगव काश ठेला अंबरि ॥ येक येका वासुख धारि ॥ खंडना पावो निपउती ॥ १५ ॥ येक येका हुनि
अधिक ॥ दाखविती संधान कोतु क ॥ अति आश्चर्य उभय कटक ॥ सयातुर पाहत से ॥ १६ ॥ सादो पावि
रनायका ॥ लपुला पवे कै से जायका ॥ चार सोडिता सज कृति मुची का ॥ ज्वाळा चक्र जै से ॥ १७ ॥ दशगि
वेशर संधान केले ॥ ते पोदि मंडळ नरले ॥ तिन केहि न जवा पिखंडिले ॥ रामे रण रंग धिरे ॥ १८ ॥ ऐसे दे
खो निले का धिप ॥ पालि जसु रास्त्र संधान ॥ आवत तत्र यक्रु निज प ॥ प्रेरिले परमावेशे ॥ १९ ॥ होत स
पी असुरास्त्राची सुटी ॥ उप्त ब्रह्मा चक्राया कोठी ॥ भ्रम त्रभ्रमत गगना वापोठी ॥ कपि से नेवरि का
ठी ॥ २० ॥ चक्रमय बालिले कै से ॥ अंत के जळुत मांडिले जै से ॥ उभय बान्तराची सिसे ॥ थर थरां छे
दिती जालि ॥ २१ ॥ ऐसे देखो निगमे नरशके ॥ शधर्वास्त्र प्रेरिले भृछता वक्रे ॥ ते बापा मय प्रसवले ते
पोचक्रे ॥ खंडिली न कृति च जै सि ॥ २२ ॥ ऐसे दश कंदरे देखिले डोळां ॥ कोपा रुढ जाला आगळा मोटा

28

स्त्रावापउताळा॥ विजांक्षरिजाळा॥ ५॥ प्रेरिले परमयोरताळाळा॥ जेकल्पिलियांशस्त्राचें मुळ प्रस
वले गदाशुळ॥ जापिलो हो मुशवे॥ ५॥ ते गगनोदरिभरणभरले॥ सवेचिकपी विरावरियेउसरले
तवरपुताथे आधिचयो जीले॥ माहेवरउष्टदेवते॥ ६॥ ते भुद्राक्षरिनराजे॥ जावर्तिली मुष्टे बिडे
जेउपदेविले आत्मकाजे॥ यागरक्षनीविश्वामित्रे॥ ७॥ ते जस्रसोडिले सर्वोत्तक॥ ज्यासिनी तसुरा
सुरादिक॥ कुडकुडिले उभयकटक॥ मोहोपावले हो॥ ८॥ यापासुनि आकाशि॥ शस्त्रे सुउली वजे जे
सि॥ ते हिनोडिले शुळमुशकासि॥ जानिये तियागसा॥ ९॥ एसे गोदास्त्रमाहेश्वरे निर्दोषिले॥ जेसे
पृथ्वीसि उदकें बुडविले॥ कीनि व निशास्त्रे॥ १०॥ प्रवृत्ति शास्त्राते॥ ११॥ कीविवेके साबुतागे॥ उद
ल्याक्रोधासि बेसविले उगे॥ नाते मोहवे पात्र॥ १२॥ तडा होडि वेली॥ १३॥ जस्रविद्या बळनचले
सामा पुढे॥ जेसे सेंसवाता पुढे मेहुडे॥ उपरि नाव पाक॥ १४॥ तडा होडि वेली॥ १५॥ धनुष्यासज्जिले पाच
बाण॥ जे ते हृदांताचे पंचबाण॥ कीने निजसंपे निवीण॥ पंचाग्निची हो॥ १६॥ अतिनी मुलिल पुला
यवे॥ संधान केले रशयिवे॥ निवारण योजिले राघवे॥ तववर्मा गिजे सले॥ १७॥ वपुसे दुनिपैली क
डे॥ शरपंचसमूहो भुमी पडे॥ शवपागजी वलागउगडे॥ जेसे प्रवरुं मेयोदर॥ १८॥ भेदुनि गेले पंच
बाण॥ परि नचले विगमाचे वज्रबाण॥ जेसे योगिन जंगे समर्पण॥ जालीयामदनशराचे॥ १९॥

उपरिसरिसेवीनराधिपे॥चापीससशरजखिलेसकोपे॥परमतेजाबजैसीतपे॥साससरुषीवी
 कीसाससपाताबायाशकी॥तेशाबाणमालिदिसती॥काओकांडियानेपोहोती॥असविंधुनि
 विय॥१॥कोदंडवोठुनियाआकर्ण॥सिधसोडिलेससबापा॥जैसेमनोवेगीनिजगण॥अवस्य
 कार्यकर्ते॥२॥सुटतावीचापापासुनी॥सुसाठघोरोरलेगगनी॥येतदशाननेदेखिलेनयनी॥
 अग्निचेवोपजैसे॥३॥स्यासिनिवारपाजवकरि॥वयवोसरलेवरि॥वर्मागभेदुनिपृथ्वीवरि॥
 पैलिकडेसतले॥४॥स्यासपशरायाप॥उरावपा॥खेदाडलाहदर॥ऐसेदेखोनितेसमर॥सोमि
 त्रआवेडाला॥५॥रघुनाथाचेवर्मागखेदिले॥तथाविज्ञापहोतेसज्जिले॥अयजासिमागेपलुनि
 सेडिले॥अर्धचंडबापासि॥६॥बापासुटलेगजता॥कावरुपतोमुर्तिमंत॥कंठीवैसलाअकस्मात
 रावपाचेसारथियासि॥७॥सुकुंडलिशिरकमळ॥कारेखंडुनिनेलेताकाळ॥जैसेउसळलेनारि
 केळ॥गगनपोककीमध्ये॥८॥उर्ध्वपंथेजाताशिर॥सोमसुर्यजालेभयातुर॥अपातिगहोवकेकी
 साचार॥येतआह्मासमुरवा॥९॥ऐसासारथिमारिलीयावरी॥लक्षमणसंधानकरि॥धनुष्येहो
 तिरावपाचांकरि॥तीतुकीछेदुनिसांडिली॥१०॥ऐसेबिबीनकेलेलक्षमण॥तवमेठावोडिलादि
 नीषण॥नवबापासोडिलेजेण॥गिरीचूर्णहोशके॥११॥नवहिबापाकैसेनिघाले॥जैसेक्रोधेन

वग्रहधाविनले॥ जाउनिनवाठारं नरले॥ संपूर्णसपिच्छेने॥ ५०॥ कावणाचे आठवाजी॥ आठवार
 नरले त्याचा उदरामाजी॥ येकवेसलारथध्वजी॥ वज्रसेसेकुळाचेकी॥ ५१॥ अष्टतुरंगमअष्ट
 बाणी॥ निजीवपडलेधरणी॥ येकरथध्वजाची खंडणी॥ ब्रह्मनिसांडिली॥ ५२॥ सारथिचापछे
 दिलेलक्ष्मणे॥ घोडेध्वजतोडिलाबिनीषणे॥ हेउवादेखोनिशवणे॥ आनिकरथिवेसल
 अतिदुःखीतअनर्यामी॥ लोटनिनिंतापेनीकोधाचाउर्मी॥ ब्रह्मयापोराकीदिधलीब्रह्मी
 ऐसेनिचेनावअसे॥ ५३॥ तेदाकिलेबिनीषणावरी॥ कुडकुडीतचालिलेअंबरी॥ लक्ष्मणेदेसा
 नितेअवस्वरी॥ अरिबंधुधातलामागे॥ ५४॥ तिसेसारक्येतावेरियाचे॥ पुढेहोयरात्रकरीचे॥
 तेसेबिनीषणाआउसोमित्रचे॥ वज्रगणठाकले॥ ५५॥ सुर्यमंडळमुखतीनरा॥ कावरेकुहु
 निकठोर॥ तेसोडिलेशकीसमोर॥ रामानुजेविशे॥ ५६॥ तानियेतजैसेविजसुटली॥ नवआदळ
 ल्याबापोत्रेनाली॥ तेहिताकावशक्तिखंडली॥ रागनीचभागत्रेय॥ ५७॥ आनीखीसोडिलेव
 हबापा॥ किलेसातिहीनागाचेवृणं॥ विरबुरलेजेसेवन्हीचेकपा॥ पडलेपरदबावरी॥ ५८॥ रा
 कीचेबहखंडणी॥ बापिलक्ष्मणावेशरसंधापा॥ त्यास्तवराक्षेसदकीपिडपा॥ कितेकासि
 जाले॥ ५९॥ जैसाज्याचेचेष्टेचाअग्नि॥ गृहगतीनेजाळीयाचेगृहात्तागेनि॥ तेसिशवणा
 चीराक्षिपरतोनि॥ राक्षेसदळपिडीले॥ ६०॥ बिनीषणावरिशकीटाकिली॥ तेलक्ष्मणेपिडुनि

पिष्टक्रेली॥ ऐसे देखो निरावणे सांठिली क्रोधाची उच्छ्वासा॥ ६३ ॥ जेथे उजाल समण॥ तेथे च आहे बिनी
षण॥ तया प्रति क्रोधे रावण॥ बोलता जाला ऐसे॥ ६४ ॥ हणे मोठा रे तु विर्यवंत॥ जाला सिमनुष्य
न्याशरनांगतु॥ लक्ष्मणा आउनि त भित्तु॥ सैगाम करि सी॥ ६५ ॥ अग्नि माण सांउनि कुळाचा॥
तुस जाला सिवैरियाचा॥ दिन वरने करणा बोलोनि बाबा॥ रसिला आपुला देहो॥ ६६ ॥ अरे जे
पुरुषार्थे विन॥ ते सिधे च होय मरण॥ पुरुषार्थ करि तो मरे तो जाण॥ चिरं जीव जंमी॥ ६७ ॥ प्र
तापे ऐसे ज्या वेळी पो॥ चक्रि पाडिले ब्रह्मा दिव जेणे॥ विरह स लागले नोग पो॥ अवतार चरित्रे
आत्मरव्याना उठतो उत्तम॥ पितृरव्याना निज मध्याम॥ परियाही वेग बातुं परमाधम॥ वैरियाच
क्य जाला सि॥ ६८ ॥ तुज रे सिया तुज नु वरि॥ पाळिले म्या लापुले परि॥ देवा दुर्लभ नाना परि॥ भा
गिले माझे नि प्रसादे॥ ६९ ॥ आपुले कटि पद निराश्या कीले॥ ते आपुले च पोछे प्रवेशले॥
ते ते रे आत्मा सि जाले॥ तुसे पावन केलिया॥ ७० ॥ वार पाविदारणाची माउली॥ जे घुये व प्रस
वली॥ ते सि परि यथार्थ जाली॥ वंश माळी आत्म जे सि॥ ७१ ॥ आरे तुज सि बोले ने किमर्थ चाचे
सि सिणु उज्ज्वल यथार्थ॥ वार प्यनुदनाचे परि यथार्थ॥ सजवा ठतसे॥ ७२ ॥ ऐसे बोलता रावण॥ क्रोधे आ
स परि पुर्ण॥ तया प्रति बिनीषण॥ अस्मत्तर देता जाला॥ ७३ ॥ हणे परि पुर्वजा प्रस्तुत॥ तुम सि ॥

कटिण बोलतान देउचित ॥ मरण का की होय सय पात ॥ साप्रति किमर्थ विना दु ॥ ७५ ॥ म्या तुरि
समस्त चहित ॥ पूर्व च सिद्धी ले बहत ॥ परितु लीनाय काव उन्नत ॥ होना रासा रिखे ॥ ७५ ॥ जे जे
म्या न विष्य केले ॥ तितु वेहि तुझा सी प्रास जाले ॥ कुळ क्षयो होउनि बुजाले ॥ राज्य के कउतु मचे ॥ ७६ ॥
आता उरला आहे सितु येक तुज हिव धिलर पुकी बक ॥ तहि सांउनि पळसि त्रैलोक्य ॥ तही वा
चे सिना करा ॥ ७७ ॥ मिरपुनाथा सिरारण गेलो ॥ तहि वा प्रधया वेगवा जालो ॥ सुखे कल्याण
रुप राहिलो धवादि कोरे सा ॥ ७८ ॥ तुज राखा वया काहि ॥ नाहिस वेथा समरंग नि ॥ आतार पुना
था चाबानि ॥ देह नाश लवु सा ॥ ७९ ॥ सेवे जे विनीषण ॥ कोधे व्यास रावण ॥ ह्यण तुजर क्षिणे
जक्ष मण ॥ त्याच भस्म करिण ॥ ८० ॥ मासा उर जित येकलो ॥ त्रैलोक्य सि अजिंक जाला ॥ तो या ज
क्ष मणे या सिला ॥ उच्च विनि कुं ववे सि ॥ ८१ ॥ मासा अवि काया सुत ॥ वीर्य रिंधु जे सा पर्वत ॥ तो
या जक्ष मणे मुखात ॥ पान ला कावा चिये ॥ ८२ ॥ तरिया लक्ष मणा ते ये काची ॥ पुर्ण करि नभुमं
उब्धि ॥ ह्यणो निरा किका टिली ते जां गळी ॥ धग धग ये मान ॥ ८३ ॥ ते शक्तिची काठि वाग वस
नी ॥ दिग्मंडल उबरा टला कीर्णि ॥ सहस्र सुर्य प्रकार धरणी ॥ अकस्मात पडला ॥ ८४ ॥ ते शक्ति का
जदंष्ट्रा केवळ ॥ कीते काळ सर्पा चि गरळ ॥ कीते काळाग्नि चि कराळ ॥ लाळा जै सि ॥ ८५ ॥

5
कीनेबीजप्रबन्धेमेधावी॥कीअंतररतिजैतकावी॥नानातेसकळविद्यावी॥येकरुपिनीअसे
तेमुख्यनाममयशक्ति॥पुर्वीमयदेसाजवकीहोति॥पुढेरावणासिदिधळीउचोति॥मंदोदरिआ
शर्नाति॥७॥मयासुरमंदोदरिवापिता॥पितीनेआलाउचिता॥ह्मणोनिदरायिवांजामाता॥
तेशक्तिसमर्पिली॥८॥तेशकीकोनेकावेबाहेरी॥काढुनिटाकिलीनाहिकोण्हावरि॥रावणे
तेअवस्वरि॥लक्ष्मणाकारणेसजिली॥९॥राक्षसैवावीविजाक्षरे॥बोलिलीजेणप्रकारे
जपकरुणियादशाक्षरे॥सोडिलीलक्ष्मणावरि॥१०॥कडकडाटउठिलाचंडु॥तेणेतडाडिलेब
ळ्हांड॥पृथ्वीनळजाले॥११॥तुंबळजेअरु॥आगत॥आंगुगकुपाहतिदिगाज॥जळवरवन
वरअंडज॥कितेकगतशाणजाले॥१२॥तिवकुवरमाहायोर॥देवदेखोनिलालेचयातुर॥
ह्मणतिमयाशक्तिअनिवार॥कोनावरिपडल॥१३॥अतिजयवर्तलेतेकाळि॥आठत्रम
तवान्वरदळी॥तवशक्तियेवोसरलीभुमंडळी॥लक्ष्मणावरि॥१४॥लक्ष्मणेमांडिलेवध
राण॥कार्मुकियोजीलेहोतेबाण॥करावयाशक्तिवेखंडण॥आकर्णवरिवोढितहोता॥१५॥
तवशक्तिबेसुलिहदयावरी॥जेसावधपातरोलशिखरी॥कीमहाविज्जुतरुवरी॥अ
कस्मातपडे॥१६॥शक्तिकडतरलीसंपूर्ण॥तेणोसोमित्राचेहृदयजालेदुर्ण॥जेसेफनसफ

५४
 आवे विहारण ॥ असंत केले ॥ ७ ॥ वपुभेदुनि पैली कडे नियाली ॥ ते शक्ति पृथ्वी मध्ये प्रवेशली ॥ शत्रु के बंद
 निनिवाली ॥ पाताळो दको ॥ ८ ॥ विदारो निया बीकळ ॥ पडे शिंह अथवा शार्दुळ ॥ तैसा विमल सौमित्रे च
 बाळ ॥ पृथ्वी वरि पउला ॥ ९ ॥ ज्ञानिने भेदी लालक्षमण ॥ ह्मणो निबो नार लाबि नीषण ॥ आयिको
 निमृगि व आनिसितार मण ॥ धावो निज बली आले ॥ १० ॥ नळ निळ जाळु वंत अंगद ॥ सुरेन रघो
 सुरब हनुमंत मैद ॥ गंधमादनुकुमुद ॥ दिंदग वगवाक्ष ॥ फन सक्शरि गज ॥ शरभ आणी तळपन
 ध्वज ॥ हेमकुट पाव कुळो वन प्रनैज ॥ सनादनु सुमुख दुर्मुखा ॥ ११ ॥ ऐसे वानर थोर थोर ॥ मुख्य नाय
 कमहा विर ॥ लक्षमणा पासि वेग वत्तर ॥ पावडे पय वगे ॥ १२ ॥ रुड बडिला वानर मेळा ॥ पउला लक्ष
 मणा वेष्टी व पाळा ॥ रघुनाथ पाहो लायला उ ॥ कटवै सोनिया ॥ १३ ॥ तव शक्तिने ददये विदारिले
 तैसे पक्ष फळ पूर्ण जाले ॥ पृष्टि वे निव्दाने ॥ सुरुले ॥ धिर चहु कडे ॥ १४ ॥ स्थान तेज सांडिले नेत्रि ॥ नि
 वेष्टी व लसि जे गात्री ॥ श्वासो श्वास पाहता वक्त्र ॥ लेहा हिवाहत नाहि ॥ १५ ॥ वनुष्य धरीले वाम मुष्टी
 शर सज्जिला दक्ष पाकर संपुष्टी ॥ तैसा ची विरभुत व वटी ॥ कानाडि बोडि पउला असे ॥ १६ ॥ पाहता प्रा
 णाशा कोठेही ॥ लक्षमणा चिरिस न नाही ॥ तैकाळि हृदय पिटुनि मही ॥ रघुनम आगज किले ॥ १७ ॥
 वानर मुखि हाहाकार ॥ वर्तला आकांत थोर ॥ विनीषण ह्मणो स्खीर स्खीर ॥ रघुपति ऐसे काये ॥ १८ ॥

७ जेणे पाडिला लक्ष्मण॥ तो पैलउ नारावण॥ वेंसो निविवा पकरिता कोण॥ क्षत्रधर्मये काळीचा॥ ११०॥
 वेरिसन्मुख उचारण रंगी॥ सासिला वावे ये के मार्गी॥ मग आनि के प्रसंगी॥ सो मित्राचा विचार देखा॥ १११॥
 रणक वंशा राजीवनेना॥ काळवे तय नाहि सो मित्रा॥ शरधारिनी वकी दशवगत्रा॥ ह्मणोनि धनुष्यदिक्षे॥
 उठोनि उतासिलाने रेंद॥ क्षोभला जे साप्रव्यसुद्ध॥ वापट पाकारिले तेणे समुद्ध॥ जो रोबला जाका जि॥
 थगारिले दिग्मंडळ॥ तडाडिले कुवाचळ॥ पुनग पावो हे शाईवळ॥ सुखित सुमिष उल्ले॥ ११२॥ पुनमा जाह
 दयानितरि॥ कोधारि वहेला वाकरि॥ जे रागिरि दुख्य सागरि॥ लता धावताती॥ ११३॥ स्वस्व ससाडि
 वेळो वेळा॥ जे रागिरि आवाळा॥ जे रागिरि आवाळा॥ जे रागिरि आवाळा॥ देख वेना लोचनी॥ ११४॥ मग ते काळी
 रावणा प्रवी॥ वदेविराज रघुपती॥ लक्ष्मण वरि विनीवती॥ आताम जसियुद्ध करी॥ ११५॥
 र्यधरि रणमंडळी॥ आले शरमासे सौ नारी॥ पळोने जासि सत्पताळी॥ तहि मारि नवजा॥ ११६॥
 ऐसे रघुनाथ बोलिला॥ आवेशे युद्धा प्रवर्तला॥ पुढिल प्रसंग कैसा वर्तला॥ तो बोलिले लक्ष्मणा॥
 श्रीरामायण सुधारि॥ युद्ध कांड वर्तव वैरसंमंधू॥ ते परिसा होतु देन वबंधू॥ ह्मणदा समुद्ध
 लह्मणे॥ ११२॥ ११३॥ ११४॥ ११५॥ ११६॥ ११७॥ ११८॥ ११९॥ १२०॥ १२१॥ १२२॥ १२३॥ १२४॥ १२५॥ १२६॥ १२७॥ १२८॥ १२९॥ १३०॥

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com